

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 9 december 2014

Mål nr

B 2489-13

KLAGANDE

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

MÅLSÄGANDE

Aktiebolaget Svensk Filmindustri, 556003-5213

c/o Rättighetsalliansen Europa AB

Vasagatan 46

111 20 Stockholm

Ombud: Jur.kand. H P

MOTPART

J S

Ombud och offentlig försvarare: Advokat J L

SAKEN

Brott mot upphovsrättslagen

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2013-04-11 i mål B 2160-12

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut endast på så sätt att antalet dagsböter bestäms till 180.

J L får för försvaret i Högsta domstolen ersättning av allmänna medel med 14 355 kr avseende arbete. Kostnaden ska stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 2 871 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen bestämmer påföljden till villkorlig dom i förening med dagsböter.

J S har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Aktiebolaget Svensk Filmindustri har biträtt åtalet.

DOMSKÄL

Den aktuella brottsligheten

1. I enlighet med hovrättens dom har J S gjort sig skyldig till brott mot lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk genom att uppsåtligen vid 51 tillfällen mellan den 23 februari och den 5 december 2010 olovligen ha dels framställt exemplar av (laddat ned) 60 filmverk, dels momentant eller en kortare tid efter nedladdningen gjort 57 av filmverken tillgängliga för allmänheten (laddat upp) genom att överföra dem i nätverk på internet som använt sig av fildelningsprotokollet BitTorrent. Han har därutöver överfört tre filmverk till allmänheten inte bara momentant utan under en tid av minst en vecka och högst en månad från nedladdningstillfället. Filmverken och tidpunkterna finns angivna i bilaga B till hovrättens dom. Hovrätten har bestämt påföljden till 160 dagsböter.

2. Frågan i målet är vilket straffvärde den samlade brottsligheten har och därmed huruvida dagsböter eller annan påföljd bör väljas.

Allmänt om straffmätning

3. Straff ska enligt 29 kap. 1 § brottsbalken bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. Enligt andra stycket ska vid bedömningen av straffvärdet beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen har inneburit, vad den tilltalade har insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon har haft. Bestämmelsen ska uppfattas i vid mening. Alla omständigheter

som är värda att beakta och som inverkar på straffvärdet ska tas med i bedömningen, under förutsättning att de är subjektivt täckta.

4. Bestämmelsen om straffvärdebedömning i 29 kap. 1 § brottsbalken kompletteras av reglerna i 2 och 3 §§, enligt vilka vissa försvårande och för mildrande omständigheter ska beaktas vid bedömningen. En sådan omständighet är att brottsligheten utövats systematiskt (2 § 6). Med detta avses brottslighet där ett visst tillvägagångssätt upprepats ett flertal gånger av antingen en ensam gärningsman eller av flera personer i samförstånd. I förarbetena anges som exempel att någon vid upprepade tillfällen förmått annan till utbetalning av en förmån som han eller hon inte haft rätt till eller när flera personer rånat olika butiker eller banker och då gått till väga på ett likartat sätt vid varje tillfälle. (Prop. 2009/10:147 s. 43.)

5. Vid straffmätningen ska dessutom, utöver brottslighetens straffvärde, i skälig omfattning beaktas om det föreligger några sådana billighetsskäl som framgår av 29 kap. 5 § brottsbalken, bl.a. om den tilltalade efter förmåga sökt förebygga eller avhjälpa eller begränsa de skadliga verkningarna av brottet (första stycket 2).

Antalet brott

6. Den som gör intrång i upphovsrätt döms enligt 53 § upphovsrättslagen till böter eller fängelse i högst två år. Någon gradindelning finns inte. Brottsens svårhet får därför bedömas utifrån de i varje brottsenhet ingående handlingarna.

7. Hovrätten har bedömt J Ss handlande som 51 olika brott. Utgångspunkten har varit det tidsmässiga sambandet och det faktiska handlandet, dvs. inloggning på datorn och kommando att starta fildelning. Varje brott omfattar

den ned- och uppladdning som skett i ett tidsmässigt sammanhang och i tre fall även efterföljande uppladdning. Högsta domstolen delar hovrättens bedömning. Gärningarna ska således bedömas som 51 fall av brott mot upphovsrättslagen.

Straffskalan vid gemensam påföljd

8. När någon döms för flera brott ska enligt 30 kap. 3 § brottsbalken som huvudregel en gemensam påföljd bestämmas. Enligt 25 kap. 5 § första stycket och 6 § andra stycket får böter bestämmas som gemensamt straff om böter kan följa på vart och ett av brotten. Högsta antalet dagsböter är då 200. Om fängelse kan följa på något av brotten får denna påföljd användas som gemensamt straff. Fängelsestraffet får i ett sådant fall sättas över det svåraste av de högsta straff som kan följa på brotten på sätt som framgår av 26 kap. 2 § andra stycket.

9. Straffskalan för de aktuella brotten är därmed lägst 30 dagsböter och högst fängelse i tre år.

Straffvärde vid flerfaldig brottslighet

10. När någon vid ett tillfälle döms för flera brott är utgångspunkten att den s.k. asperationsprincipen tillämpas. Den innebär att straffvärdebedömningen vid flerfaldig brottslighet utgår från det allvarligaste av de brott som föreligger till bedömning. Till straffvärdet för detta brott läggs därefter en efter hand minskande del av straffvärdet för vart och ett av de övriga brotten i ordning efter brottens allvar. Detta innebär i praktiken att det straff som döms ut vid flerfaldig brottslighet är väsentligt lägre än vad som skulle bli följden av en sammanläggning av straffvärdet för varje enskilt brott. En allmän kontroll görs slutligen så att ett på detta sätt beräknat straffvärde inte framstår som

oproportionerligt i förhållande till den typ av brottslighet som är aktuell. (Se NJA 2008 s. 359 och NJA 2009 s. 485.)

Allmänt om straffvärdet vid brott mot upphovsrättslagen

11. I förarbetena till 53 § upphovsrättslagen anges inga särskilda förhållanden till ledning för straffvärdebedömningen. När maximistraffet höjdes från fängelse i högst sex månader till fängelse i högst två år anfördes i förarbetena att det främst var i fall av omfattande kommersiella olovliga utnyttjanden av skyddade verk och prestationer som det kunde bli aktuellt att utnyttja de möjligheter till högre straffutmätning som de nya bestämmelserna gav (prop. 1981/82:152 s. 19).

12. Straffbestämmelsen avser att skydda rättighetshavarens uteslutande rätt att förfoga över verket (jfr 1 och 2 §§ upphovsrättslagen). Denna ensamrätt utgör förutsättningen för upphovsmän att tillgodogöra sig den ekonomiska vinningen av sitt skapande och att kunna leva på det. I förlängningen påverkar skyddet för upphovsrätten generellt även viljan att investera i olika produktioner.

13. Av betydelse för bedömningen av straffvärdet är att det aktuella straffstadgandet inte bara omfattar uppsåtliga brott, utan även brott som begås grovt oaktsamt. Som utgångspunkt ska enligt 25 kap. 1 § brottsbalken böter bestämmas i form av dagsböter. Även om straffvärdet naturligtvis måste bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet bör det vid enstaka fall av oaktsamhet normalt vara fråga om ett straffvärde på lägsta dagsbotsnivå.

Bedömningen i detta fall

14. De intrång i rättighetshavarnas upphovsrätt som J S har gjort sig skyldig till har inneburit skada i deras förfoganderätt. Särskilt allvarligt är tillgängliggörandet genom uppladdning i nätverk för fildelning och den stora risk för spridning av verken som det medfört. I merparten av fallen har dock tillgängliggörandet av en film genom uppladdning varit mycket kortvarigt. Vid de tre tillfällen där uppladdningen har varat en längre tid har skadan varit större.

15. De aktuella nätverken ingår i en större organiserad verksamhet som innefattar intrång i upphovsrättsligt skyddade rättigheter. J Ss förfogande över filmerna har emellertid inte haft något kommersiellt syfte. Han har i stället i huvudsak ägnat sig åt ladda ned filmer för eget bruk. En sådan användning av de aktuella nätverken och tjänsterna bör inte betraktas som försvårande vid bedömningen av straffvärdet.

16. De brott som det här är fråga om har begåtts upprepade gånger och på likartat sätt vid varje tillfälle. Brotten kan emellertid endast begås på det sätt som skett. För att betrakta ett sådant upprepat förfarande som en försvårande omständighet enligt 29 kap. 2 § 6 brottsbalken bör krävas en mer kvalificerad systematik i handlandet.

17. Sammantaget leder det anförda till att straffvärdet för vart och ett av de brott som innefattar en nedladdning och en momentan eller kortare uppladdning får anses motsvara omkring 50 dagsböter. I de fall uppladdningen omfattar en längre tid efter nedladdningen är straffvärdet något högre.

18. J S har hävdats att han agerat för att minska skadan genom att flytta filmerna så snart de hade laddats ned, att sätta ned överföringshastigheten

samt att begränsa antalet filmer som kunde laddas upp. Hans handlande härvidlag har emellertid inte inbegripit något förebyggande eller någon begränsning av de skadliga verkningarna av brottsligheten i den mening som avses i 29 kap. 5 § första stycket 2 brottsbalken. Några skäl som, utöver straffvärdet, bör beaktas vid straffmätningen föreligger inte heller i övrigt.

19. Den samlade brottsligheten har varit tämligen omfattande och har pågått under lång tid. Mot bakgrund av det anförda (p. 14–18) och med beaktande av principen om flerbrottslighetens avtagande betydelse (p. 10) bör påföljden bestämmas till ett kraftigt bötesstraff. Straffvärdet är dock något högre än det av hovrätten bestämda. Antalet dagsböter bör bestämmas till 180.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström och Lena Moore, f.d.
justitierådet Per Virdesten samt justitieråden Svante O. Johansson (referent)
och Lars Edlund
Föredragande justitiesekreterare: Elisabet Rune